

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI (2007-2013)

2010 YILI PROGRAMI

I. TARIMSAL YAPININ ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Tarım sektörü 2008 yılında yüzde 3,5 oranında büyümüŐtür. Bunun yanı sıra, 2003-2007 yılları arasında sürekli azalarak yüzde 11,4'den yüzde 8,9'lara kadar gerileyen tarım sektörünün GSYH içerisindeki payı 2008 yılında yüzde 9,2 olarak gerçekteŐmiştir. 2008 yılında sektörün toplam istihdam içindeki payı ise yüzde 23,7 olarak kaydedilmiştir.

Arazi parçallığı, işletme ölçeklerinin küçük olması ve örgütlenme yetersizliği gibi yapısal sorunlar nedeniyle sektörde dönüşüm ihtiyacı sürmektedir.

İŞletmelerin çok parçallığını önlemeye yönelik olarak miras yoluyla bölünmesinin önlenmesi amacıyla Türk Medeni Kanunu ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi

Kullanımı Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmaların sonuçlandırılması önem arz etmektedir.

Tarımsal politika oluşturmada büyük öneme sahip olan güvenilir tarım istatistiklerinin oluşturulmasına yönelik olarak hem veri toplama ve işlemede hem de başta Çiftlik Muhasebe Veri Ağı ile Çiftçi Kayıt Sistemi gibi bilgi sistemlerinin tamamlayıcı şekilde işletilmesi olmak üzere Tarım ve Köyşleri Bakanlığının yerel ve merkezi kurumsal kapasitesinin TÜİK ile işbirliği içerisinde geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Toprak ve Su Kaynakları

2008 yılı istatistiklerine göre, ülkemizdeki uzun ömürlü bitkiler dahil toplam tarım alanı 24,5 milyon hektardır. Bu miktarın, 16,4 milyon hektarını ekilen, 4,3 milyon hektarını nadasa bırakılan, 0,8 milyon hektarını sebze yetiştirilen ve 3 milyon hektarını ise meyve, zeytin ağaçları ve bağcılık için ayrılan alanlar oluşturmaktadır.

2007 yılında yapılan değişiklik sonrasında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulama esaslarını belirleyen Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük 24 Temmuz 2009 tarihinde yayımlanmış olup, DSİ tarafından yıl sonuna kadar toplam yaklaşık 25 bin hektarlık arazi toplulaştırma projesinde ihale süreçlerinin tamamlanması beklenmektedir.

Diğer yandan, DSİ tarafından 2007 yılında 46 bin hektar ve 2008 yılında 65 bin hektar ilave saha işletmeye açılmışken, 2007 yılında 81 bin hektar, 2008 yılında ise 119 bin hektar sulama sahasında su kaynağı yetersizliği nedeniyle sulama yapılamamıştır. Bu durum, su tasarrufu sağlayan sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması yanında, sulama suyu kullanım tarifelerinin fiilen kullanılan su miktarıyla orantılı şekilde fiyatlandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması suretiyle, su tüketiminde etkinliğin artırılması gereğini öne çıkarmaktadır.

2008 yılında uygulamaya konan GAP Eylem Planı ile 2012 yılı sonunda 1.060 bin hektar sahada sulama hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşılmasında, Silvan, Çetintepe ve Koçali Barajları ile sulama ana kanal güzergah ve şebeke sahalarında arazi toplulaştırması projelerinin zamanında gerçekleşmesi önem arz etmektedir.

Yap-işlet-devret modelinin sektörde uygulanması suretiyle sulamaya ayrılan kaynakların çeşitlendirilerek artırılması amacıyla 10.821 hektarlık Manyas Ovası Sağ Sahil Sulaması ve 12.720 hektarlık Ödemiş Beydağ Sulaması Projelerinin 3996 sayılı Kanun çerçevesinde gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar, finans kesimindeki uluslararası sıkıntıların 2008 yılında krize dönüştüğü makroekonomik konjonktürün de önemli ölçüde etkisi ile sonuçlandırılmamıştır.

25 Haziran 2009 tarihli ve 5917 sayılı Kanun kapsamında, 31 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla tarımsal sulamada kullanılan elektrik tüketiminden kaynaklanan borçlar yeniden yapılandırılmıştır.

Bitkisel Üretim

Bitkisel üretimde 2007 yılında yaşanan kuraklık sonrası görece daha yağışlı geçen 2008 yılında kaydedilen rekor artışları büyümeyi olumlu yönde etkilemiştir.

Sektörün küçük ölçekli ve çok parçalı işletmelerden oluşmasının yanı sıra, etkin olmayan örgütlenme yapısı, verimliliğin ve üretici gelir düzeyinin yükselmesini engellemektedir.

Bitkisel üretimde verimlilik ve kaliteyi artırmak amacıyla, genetik potansiyeli yüksek ve üstün vasıflı bitki çeşitlerine ait her türlü çoğaltım materyalinin standartlara uygun, zamanında, uygun fiyatlarla ve yurtiçi üretimle karşılanması ve kullanımının yaygınlaştırılması hususu önemini korumaktadır.

2005 yılında yürürlüğe giren 5300 sayılı Kanunla hukuki altyapısı oluşturulan tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin gelişmesini desteklemek amacıyla 16 Haziran 2009 tarih ve 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında düzenlenen ürün senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar, 2014 yılı sonuna kadar gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur.

Organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başta kontrol ve denetime yönelik hizmetlerin iyileştirilmesi olmak üzere, kamu kesimi kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi, üretime ilişkin istatistiki yapının iyileştirilerek Çiftçi Kayıt Sistemi ile eşgüdüm içerisinde yürütülmesi ve ticaretin izlenmesi önem arz etmektedir.

Bitki hastalık ve zararlılarına karşı özellikle entegre mücadele anlayışı benimsenerek, hava, toprak ve su kirliliğinin önlenmesi, ilaç kalıntısı olmayan ürünlerin elde edilmesi, izlenebilirliğinin sağlanması ve bu konudaki kamu-üretici işbirliğinin geliştirilmesi hususları önemini korumaktadır. Özellikle son dönemde taze sebze ve meyve ihracatında ilaç kalıntıları gibi nedenlerle yaşanan sorunların önlenmesi amacıyla 12 Haziran 2009 tarihinde çıkarılan "Bitki Koruma Ürünlerinin Reçeteli Satış Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile bitki koruma ürünlerinin reçeteli olarak satılması zorunlu hale getirilmiştir.

Hayvancılık

Ülkemizde birim hayvan başına elde edilen verim düzeyleri, hayvancılığın gelişmiş olduğu ülkelere kıyasla düşük olup, TÜİK'in 2009 yılı verilerine göre, sığır karkas ağırlığı ortalama 215 kg dolayında iken, inek başına süt verimi 2700-2800 kg/laktasyon düzeyindedir. Gelişmiş ülkelerde ise bu miktarlar sırasıyla 270-280 kg karkas ve 5000-6000 kg/laktasyon civarındadır.

Ülkemizdeki sığır mevcudunun yüzde 41'i kültür melezi sığırlarından, yüzde 32,7'si ise saf kültür ırkı sığırlarından oluşmaktadır. Koyun varlığının ise, yüzde 95,8'ini verimi görece düşük olan yerli koyunlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda, hayvan ıslahı ve nitelikli damızlık sığır elde edilebilmesi amacıyla, 2008 yılında yaklaşık 2,1 milyon baş sığır suni tohumlama metoduyla tohumlanmıştır. 2009 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla suni tohumlama sayısı 1,3 milyon olup, yıl sonunda bu sayının 1,7 milyon düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2008 yılında, ihracat avantajı bulunan kanatlı hayvan eti üretimi, bir önceki yıla göre yüzde 2,1 artarak 1,1 milyon ton olmuştur. Bu miktarın yüzde 96,8'ini tavuk eti, yüzde 3,2'sini ise hindi eti oluşturmaktadır. Tavuk yumurtası üretimi ise 2008 yılında 2007'ye göre yüzde 3,7'lik bir artış göstermiş ve yaklaşık 13,2 milyar adet olarak gerçekleşmiştir.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde karlılığı etkileyen en önemli unsur olan kaliteli kaba yem arzında destekleme politikalarıyla önemli miktarda artış sağlanmış olup, yem bitkilerinin kalite ve çeşit bakımından geliştirilmesi ve üretimlerinin artırılması, sektör açısından önemini korumaktadır.

Hayvan hastalıkları ve zararlılarının olumsuz etkilerinin azaltılması yönündeki çalışmalarda, hayvancılık işletmeleri bazında koruyucu önlemlerin alınması ile ülke şartlarına uygun aşı, ilaç ve serum üretimlerinin miktar ve kalitesinin iyileştirilmesi ihtiyaçları devam etmektedir. Bu çerçevede, AB Mali İşbirliği kapsamında 2007 yılında uygulamaya konulan Sınır Kontrol Noktalarının Yeniden Yapılandırılması Projesinin, Şap Hastalığının Kontrolü Projesinin ve Kuş Gribi ve İnsanlararası Salgına Hazırlık ve Mücadele Projesinin 2010 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir. Aynı kapsamda, Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesinin ve Şap Hastalığının Kontrolü Projesinin ikinci aşamasının 2010 yılı sonrasında uygulanmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

Su Ürünleri

Su ürünleri üretimi, 2008 yılında yüzde 16,3 oranında azalarak 646 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu azalma, 2007 yılında önemli miktarda artış gösteren hamsi üretiminin 2008 yılında geçmiş yıllardaki ortalama seviyelerine gerilemesinden kaynaklanmaktadır. Toplam üretim içindeki payı yüzde 23,5'e yükselen su ürünleri yetiştiriciliğinde ise yüzde 8,8 oranında artış yaşanmış olup, sektörün çevresel sürdürülebilirliğinin temini amacıyla, 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca İzmir, Aydın, Mersin ve Muğla illerinde denizlerdeki balık çiftliklerinin uygun yerler belirlenerek taşınma işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Avcılıkta kaynak yönetim sistemine ilişkin altyapı eksikliklerinin giderilmesi önemini korumaktadır. Bu çerçevede; karaya çıkış noktalarında kontroller yapılması amacıyla 34 balıkçı barınağında ofisler kurulmuş, kontrollerin etkinliğini artırmak amacıyla 2010 yılından itibaren uzunluğu 15 metrenin üzerinde olan gemilerin uzaktan algılama yöntemi kullanılarak takibinin sağlanması için altyapı geliştirilmiş, gemi ve avcılık faaliyetlerinin kayıt altına alınmasını hedefleyen bilgi sistemlerinin geliştirilmesine devam edilmiştir. Ayrıca, kaynak yönetiminin temel unsurlarından olan stok değerlendirme sisteminin kurulmasına yönelik olarak özellikle insan kaynaklarının geliştirilmesi ile yasal ve fiziki altyapıya ilişkin ihtiyaçların belirlenmesi amacıyla AB Mali İşbirliği kapsamında yürütülmekte olan proje 2010 yılında tamamlanacaktır.

AB müktesebatına uyum gerekleri de gözetilerek hazırlanan koruma-kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması ve pazar şartlarına uygun, kaliteli üretim yapılması yönündeki tedbirleri kapsayan Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı halen TBMM'nin gündeminde bulunmaktadır.

Balıkçılık sektörünün en önemli altyapı ihtiyacı olan balıkçı barınakları sayıca fazla olmakla birlikte üstyapılardaki yetersizlik nedeniyle nitelik açısından istenilen düzeyde değildir. Söz konusu yapılara ilişkin mevcut durum ve ihtiyaç tespitinin yapılmasının ardından idame, yenileme ve üst yapıların geliştirilmesi projelerine ağırlık verilmesi önem arz etmektedir.

Ormancılık

Ülkemizde ormanlar 21,2 milyon hektarlık bir alanı kaplamaktadır. 2008 yılında yapılan 66 bin hektarlık ilave ile birlikte 1963 yılından itibaren yeşil kuşak, endüstriyel ve toprak muhafaza amaçlı toplam 2,7 milyon hektar alanda ağaçlandırma gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan, 2008 yılında yanan 29.749 hektar alanla birlikte 1963 yılından itibaren 584.911 hektar orman alanı yangınlarla tahrip olmuştur.

Ağaçlandırma sahalarında ve özellikle yangına hassas alanlarda olmak üzere doğal ormanlarda bakım çalışmalarının gereğince yapılamaması, ağaçlandırmaların biyolojik çeşitliliği sağlayacak şekilde çeşitli türde fidanlarla gerçekleştirilememesi ve ormancılık faaliyetlerinde eğitim ve uzmanlaşmaya yeterince ağırlık verilmemesi; ağaçlandırma ve yangınla mücadele faaliyetlerinin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ormanlarımızın etkin bir şekilde korunması için, orman alanlarında maden ve taş ocakları ile ilgili verilen izinler sonucu yürütülen faaliyetlerin ormanlar üzerindeki olumsuz etkilerinin ilgili kurumlarca işbirliği içerisinde takibi ve denetlenmesi, ormanların faydaları ve orman yangınlarının çok yönlü tahrip edici etkisi dikkate alınarak halkın bilinçlendirilmesi faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve özellikle biyolojik çeşitlilik ve anıt ağaçlar ile ilgili zenginliğimizin korunan alan statüsünde daha fazla değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, orman kadastrosu ile ilgili tapuya tescil çalışmalarının hızla sonuçlandırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Tarım Destekleri

2001 yılında ülke genelinde uygulamaya konulan Doğrudan Gelir Desteği (DGD) ödemeleri programı ile 2008 yılında 15,8 milyon hektar alan kayıt altına alınarak yaklaşık 2,4 milyon çiftçiye ödeme yapılmıştır. DGD uygulaması ile birlikte geliştirilen kayıt ve izleme/kontrol sistemi kapsamında, 2004 yılı sonrasında çeşitli dönemlerde uygulamaya konulan organik tarım, toprak analizi, Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması (ÇATAK), sertifikalı tohum ve fidan kullanımı gibi şartlı alan bazlı ödemeler ile mazot ve gübre ödemeleri gibi şartsız alan bazlı ödemeler, üretimi yönlendirme amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.

DGD ödemeleri dahil alan bazlı ödemelerin destekleme bütçesi içerisindeki payı, 2004 yılında yüzde 80 iken, bu oran 2008 yılında yüzde 35 olarak gerçekleşmiştir. DGD ödemelerinin kaldırıldığı 2009 yılında ise, alan bazlı ödemelerin, destekleme bütçesinin yaklaşık yüzde 27'sini oluşturacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu ödemelerin 2010 yılında ise yüzde 39 oranında bir pay alacağı öngörülmektedir. 2010 yılı için öngörülen bu artışın nedeni, 14 Temmuz 2009 tarihli ve 2009/15201 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan yeni fındık destekleme politikasıdır.

DGD ödemeleri haricindeki alan bazlı ödemelerin önemli kalemini oluşturan mazot ve gübre ödemeleri, alan bazlı ödemeler içerisinde 2005 yılında yaklaşık yüzde 30 oranında bir paya sahipken, aynı oranın 2009 yılında yüzde 87, 2010 yılında ise yüzde 58 olması beklenmektedir.

Ürün bazlı olarak uygulanmakta olan ve "prim" olarak da adlandırılan, fark ödemesi desteklemeleri, arz açığı olan yağlı tohumlar ile çay ve 2005 yılından itibaren hububata uygulanmakta olup, 2009 yılında bakliyat da destekleme ödemeleri kapsamına alınmıştır. 2004 yılında destekleme bütçesinin yüzde 11'ini oluşturan fark ödemesi

desteklemelerinin, 2009 yılındaki payının yüzde 40 ve 2010 yılında ise yüzde 32 olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılından itibaren beşer yıllık dönemler itibarıyla uygulanan hayvancılık desteklemeleri, 2008 yılından itibaren yıllık olarak uygulanmaktadır. Bu desteklerin toplam destekleme bütçesi içerisinde 2004 yılında yüzde 7 olan payının 2009 yılında yüzde 22 olacağı ve 2010 yılında ise aynı düzeyde kalacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: IV. 27- Tarım Destekleme Bütçesinin Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	2005	2006	2007	2008	2009(2)	2010(3)
Alan Bazlı Tarımsal Destekleme Ödemeleri	2 353	2 653	2 525	2 040	1 227	2 190
DGD	1 673	2 653	1 640	1 140	0	0
Alan Bazlı Ek Ödeme (Org. Tarım, İyi Tarım, Toprak Analizi) (4)			10		32	106
Mazot	410	0	480	492	469	555
Gübre	270	0	345	352	596	704
Sertifikalı Tohum ve Fidan Kullanımı			50	56	119	60
Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması (ÇATAK) (5)					7	9
Fındık						706
Alternatif ürün ödemeleri					4	49
- Tütün					4	8
- Fındık						41
Fark Ödemesi Destekleme Hizmetleri	897	1 292	1 797	1 848	1 790	1 818
Arz Açığı Olan Ürünler Ödemeleri (6)	622	1 085	1 273	1 135	948	1 058
Hububat	205	120	435	610	670	630
Çay	70	87	89	103	113	115
Bakliyat (Kuru Fasulye, Nohut, Mercimek)					59	15
Hayvancılık Destek Ödemeleri	345	661	741	1 095	1 003	1 252
Kırsal Kalkınma Amaçlı Tarımsal Dest.(7)	0	0	80	109	277	155
Tarım Sigortası Destekleme Hizmetleri	0	2	40	47	61	70
Telafi Edici Ödemeler	56	67	79	80	85	76
Patates Siğilli Desteği	13	14	23	24	22	11
Çay Budama Tazminatı ve Masrafları	43	53	56	56	63	65
Kuraklık Desteği			266	547		
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	57	72	26	43	55	44
TOPLAM	3 708	4 747	5 555	5 809	4 498	5 605
GAP Eylem Planı Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık Destekleri (8)					85	108
GENEL TOPLAM					4 582	5 713

(1) 2004-2008 arası Tarım ve Köyisleri Bakanlığı bütçesi kesin hesap verileridir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

(4) 2005 ve 2006 yıllarında DGD ödemelerine dahildir. 2007 ve 2008 yıllarında alan bazlı ödemelerde "iyi tarım" yoktur.

(5) 2007 ve 2008 yıllarında Tarım Reformu Uygulama Projesi kapsamında yürütülmüştür.

(6) Kütlü pamuk, zeytinyağı, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, aspir ve dane mısıra verilmektedir.

(7) 2010 Bütçe tutarının 5,01 Milyon TL'si TKKDK hibe karşılığıdır.

(8) 2010 tutarının 87,6 Milyon TL'si GAP EP-Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık Projeleri; 20 Milyon TL'si DAP-Hayvancılık içindir.

Tarım ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi ve pazarlanması konularındaki tarımsal yatırımların desteklenmesine ilişkin 2006-2010 dönemini kapsayan "Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı" uygulaması sürdürülmektedir. Programın destekleme bütçesindeki payı 2007 yılında yüzde 1,4 iken, bu oranın 2010 yılında AB Mali İşbirliği kapsamında yürütülecek olan kırsal kalkınma destekleri için katkı payı da dahil yüzde 2,8 olması öngörülmüştür. Söz konusu Programın, bölgesel özellikleri dikkate alacak şekilde farklılaştırılması ihtiyacı bulunurken, Faiz İndirimli Tarımsal Krediler ve Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullanılan Kredi uygulamaları ile tamamlayıcı şekilde yürütülmesi önem arz etmektedir.

5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu uyarınca, 2009 yılında dolu, don ve hayvan hayatı konuları başta olmak üzere, teminat altına alınacak risklerle ilgili yıl sonu itibarıyla toplam 310 bin poliçe kesileceği ve 61 milyon TL destek sağlanacağı tahmin edilmektedir. Tarım Stratejisi Belgesi (2006-2010)'da ifade edildiği üzere tarım sigortasının geliştirilmesi amacıyla başlangıçta uygulanması gereken sigorta prim destek ödemeleri için bütçeden giderek artan oranda kaynak ayrılmaktadır. Sigorta sisteminin belirli bir derinlik kazanması için gerekli görülen prim desteklerinin, sistemin sürdürülebilirliği için aşamalı olarak azaltılması gerekmektedir.

İhracatta rekabet gücünün artırılması amacıyla ihracat sübvansiyonlarının dış ticarete konu, katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere yönlendirilmesi ve kıt kamu kaynaklarının etkin kullanılması ihtiyacı devam etmektedir.

AB'ye katılım sürecinin gerekleri, piyasalarda rekabetin tesisi ve sektörde sürdürülebilirliğin sağlanması konuları göz önüne alındığında, tarım desteklerinin alan ve ürün temelinde farklılaştırılarak desteklerin idare ve kontrolünün alan bazlı yapılması, çeşitli kurumlar tarafından uygulanan farklı destek programları arasında tamamlayıcılığın sağlanması ve bütçe programlanmasında işletmelerin gelir seviyesinin de dikkate alınması önem arz etmektedir.

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ile ilgili KİT'lerin faaliyetlerine konu tarımsal ürünlere ortalama alım fiyatlarında, 2007 yılında yüzde 20,8, 2008 yılında ise yüzde 9,5 oranında artış kaydedilmiştir.

TABLO: IV. 28- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları (*)

	(Fiyatlar, TL/Ton)			(Yüzde Değişim)		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
1. Buğday (Ekmeklik) (1)	375	425	500	7,1	13,3	17,6
2. Arpa (Beyaz) (1)	265	320	375	6,9	20,8	17,2
3. Mısır (1) (2)	-	-	430	-	-	-
4. Şeker Pancarı	90	100	108	-15,0	11,4	8,0
5. Fındık (3)	4 000	5 150	4 000	-46,3	28,8	-22,3
6. Haşhaş Kapsülü	1 850	2 000	2 200	5,7	8,1	10
7. Çay	570	640	737	10,7	12,3	15,2

(*) Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri avans fiyat uygulamasına geçtiklerinden birliklerin aldıkları ürünler tabloda yer almamaktadır.

(1) Destekleme primleri hariçtir.

(2) 2006 ve 2007 yıllarında başlangıç alım fiyatı açıklanmamıştır.

(3) Giresun kalite fındık başlangıç alım fiyatıdır.

TABLO: IV. 29- Tarımsal Ürün Fiyatlarındaki Gelişmeler

Ürünler	(Ortalama Alım Fiyatları, TL/Ton)			(Yüzde Değişim)		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
1. Buğday	350	401	464	5,6	14,6	15,7
2. Arpa	258	309	-	3,3	19,9	-
3. Çavdar	241	283	-	2,8	17,3	-
4. Mısır	-	-	409	-	-	0,0
5. Yulaf	258	-	-	4,4	-	0,0
6. Pamuk (1)	843	979	940	8,8	16,0	-4,0
7. Şeker Pancarı	90	100	114	-13,0	11,4	14,1
8. Ayçiçeği	525	869	827	7,9	65,5	-4,8
9. Fındık	3 953	5 015	4 230	-45,0	26,9	-15,6
10. Kuru İncir	2 198	3 069	3.931	21,6	39,6	28,1
11. Çekirdeksiz K. Üzüm	1 402	1 706	1.686	0,2	21,6	-1,2
12. Zeytinyağı	4 449	4 269	3.968	-22,7	-4,1	-7,0
13. Tiftik (1)	3 920	4 790	4.814	26,7	22,2	0,5
14. Antepfıstığı	5 375	6 647	3 117	-44,0	23,7	-53,1
15. Soya Fasulyesi	490	648	608	55,5	32,3	-6,2
16. Haşhaş Kapsülü	1 850	2 021	2.184	6,9	9,2	8,1
17. Çeltik	640	660	832	-1,3	3,1	26,0
18. Yaş Koza (1)	1 208	1 277	1 527	-51,2	5,8	19,5
19. Çöplü Kırmızıbiber	3 806	751	909	18,9	-80,3	21,0
20. Zeytin	2 169	2 394	2.643	-6,6	10,4	10,4
21. Gülçiçeği	1 266	1 498	1.712	-40,0	18,3	14,3
22. Kırmızı Mercimek	605	1 000	-	-	65,2	-
23. Çay	570	640	737	10,7	12,2	15,2
24. Yaş Üzüm	273	226	277	26,8	-17,1	22,2
25. Kuru Kayısı	-	-	-	-	-	-
26. Çekirdekli Kuru Üzüm	-	-	-	-	-	-
27. Siirt Fıstığı	-	-	-	-	-	-
28. Kuru Fasulye	-	-	-	-	-	-
29. Nohut	-	-	-	-	-	-
30. Taze Kayısı	362	524	-	134,4	44,7	-
31. Taze Şeftali	472	799	-	150,0	69,3	-

(1) Destekleme primleri hariçtir.

TABLO: IV. 30- Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

Ürünler	Alım Miktarı (Bin Ton)			Üreticilere Yapılan Ödemeler (Cari Fiyatlarla, Bin TL)		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
1. Buğday	1 456	122	8	509 770	48 946	3 715
2. Arpa	725	3	0	187 050	860	0
3. Çavdar	6	0	0	1 518	13	0
4. Mısır	0	0	823	0	0	336 687
5. Yulaf	2	0	0	552	0	0
6. Pamuk	264	210	166,5	222 992	205 779	156 435
7. Şeker Pancarı (1)	6 688	6 880	8 355	599 589	687 256	952 064
8. Ayçiçeği	491	173	367,9	257 835	150 566	304 414
9. Fındık (2)	202	5	300,8	799 273	24 070	1 272 469
10. Kuru İncir	6	2	3,7	12 917	7 058	14 543
11. Çekirdeksiz K. Üzüm	37	30	35,5	52 316	51 000	59 843
12. Zeytinyağı	11	3	8,2	50 578	11 525	32 541
13. Tiftik	0,2	0,2	0,14	737	958	674
14. Antepfıstığı	0	0	0,3	81	226	935
15. Soya Fasulyesi	15	8	12	7 526	5 119	7 294
16. Haşhaş Kapsülü	27	9	10	50 770	17 732	21 840
17. Çeltik	87	33	0,5	55 816	22 074	416
18. Yaş Koza	0,1	0,1	0,12	153	158	183
19. Çöplü Kırmızıbiber	0	0	0,8	126	296	727
20. Zeytin	28	31	37,2	60 764	73 741	98 327
21. Gülçiçeği	3	3	2,7	3 390	4 000	4 623
22. Kırmızı Mercimek	0,2	0,1	0	125	68	0
23. Çay	627	659	650	357 507	421 760	479 120
24. Yaş Üzüm	1	3	0,6	217	654	166
25. Kuru Kayısı	0	0	0	0	0	0
26. Çekirdekli K. Üzüm	0	0	0	0	0	0
27. Siirt Fıstığı	0	0	0	0	0	0
28. Kuru Fasulye	0	0	0	0	0	0
29. Nohut	0	0	0	0	0	0
30. Taze Kayısı	0,2	0,0	0	59	11	0
31. Taze Şeftali	0,3	0,1	0	154	111	0
TOPLAM				3 231 814	1 733 981	3 743 301

(1) Alım bedelini göstermektedir. Bu tutarın yaklaşık yüzde 40'ı cari yılda, yüzde 60'ı bir sonraki yılda ödenmektedir.

(2) 2007 yılında sadece TMO fındık alımı yapmıştır.

Gıda Mevzuatı, Uygulamalar ve Sektörel Düzenlemeler

AB ile müzakerelerin "Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı" Faslında müzakere açılış kriterlerinin sağlanmasına yönelik müktesebat uyum çalışmaları kapsamında; gıda, yem, gıda hijyeni, veterinerlik hizmetleri ve hayvan refahı ile bitki sağlığı konularına ilişkin mevzuat çalışmaları henüz sonuçlandırılmamıştır. Söz konusu mevzuat çerçevesinde kamunun sunduğu hizmetlerin bütüncül çerçevede yürütülmesi ile denetim ve kontrol hizmetlerinde yerel idarelerle işbölümünün sağlanması önem arz etmektedir.

Söz konusu Faslın müzakere açılış kriterlerinin sağlanmasının bir parçası olarak, Tarım ve Köyışleri Bakanlığı laboratuvarlarının yapısının iyileştirilmesine yönelik bir stratejinin hazırlık çalışmaları devam ederken, gıda işletmelerinin AB gıda güvenliği mevzuatına uyum durumunu gösteren ayrıntılı sınıflandırma çalışması tamamlanmıştır.

Gıda kontrol altyapısının iyileştirilmesine yönelik Ulusal Referans Laboratuvarının kurulması tamamlanmış, risk analiz sistemi ve gıda güvenliği bilgi ağı oluşturulması

çalışmalarına devam edilmiştir. Söz konusu laboratuvarın eksiklerinin bir an önce tamamlanması ve tam kapasiteyle faaliyete geçirilmesi amaçlanmaktadır.

Şeker sektöründe, 2010 yılı sonuna kadar tamamlanması öngörülen ve portföy satışı şeklinde yürütülen özelleştirme süreci dikkate alınarak, kamuya ait şeker fabrikalarının yatırım öncelikleri ve yeniden yapılandırma ihtiyaçlarının belirlenmesi önem arz etmektedir.

TABLO: IV. 31- Tarım Sektöründe Seçilmiş Göstergeler

	2006	2007	2008	2009(1)	2010(2)
DSİ Tarafından İnşa Edilen Sulama Alanı (Net Kümülatif, Milyon ha)	2,53	2,57	2,64	2,72	2,82
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Arazi Toplaştırma Faaliyeti (Kümülatif, Milyon ha)	0,18	0,22	0,24	0,56	0,86
Sertifikalı Hububat (Buğday-Arpa) Tohumu Kullanım Oranı (Yüzde)	27,0	24,2	23,0	24,0	24,0
Organik Tarım Olarak Yetiştiricilik Yapılan Kültür Alanları (Bin ha)(3)	100	124	109	125	130
Melez ve Kültür İrki Sığır Varlığının Toplam Sığır Varlığına Oranı (Yüzde)	68,7	70,3	73,7	77,0	80,5
Endüstriyel ve Toprak Muhafaza Ağaçlandırmaları (Kümülatif, Milyon ha)	2,60	2,66	2,73	2,77	2,81
Devlet Destekli Tarım Sigortaları Poliçe Sayısı (Bin adet)	12,3	219	264	310	350

Kaynak: TKB, ÇOB, DPT, DSİ, Tarım Reformu Gn. Md.

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Geçiş süreci kültür alanı dahildir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Tarım sektöründe, gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir yapının oluşturulması temel amaçtır.

AB'ye katılım sürecinde kurumsal ve idari yapılarda gerekli dönüşüme öncelik verilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 52. Tarım sektöründe kurumsal ve idari yapılarda gerekli dönüşüme öncelik verilecektir.				
Tedbir 113. Tarım ve Köyşleri Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki KHK günümüz şartlarına uygun olarak gözden geçirilerek kanun şeklinde çıkarılacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Sağlık	Aralık Sonu	AB Müktesebatına uyumun gerektirdiği işlevsel örgütlenme, toprak koruma ve arazi kullanımı ile tarımsal araştırma-geliştirme ve yayım hizmetlerinin bütüncül yürütülmesi konularının da göz

		Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, TOBB, TZOB		önüne alınacağı kanun tasarısı taslağına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.
Tedbir 114. TİGEM işletmelerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.	Tarım ve Köyİşleri Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, TİGEM	Mart Sonu	TİGEM işletmelerinin özel sektör faaliyetlerinin bulunmadığı veya kısıtlı olduğu alanlara yönlendirilmesi ile bu amaca katkıda bulunmayan işletmelerin özel sektöre kullanılmasına ilişkin strateji tamamlanacaktır.
Tedbir 115. 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkındaki Kanunda değişiklik yapılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köyİşleri Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Haziran Sonu	Birliklerin sürdürülebilir mali ve idari yapılara sahip olması ve rasyonel bir finansman modeli oluşturulması yönünde düzenlemelerin yapılması ve 4572 sayılı Kanunda yeniden yapılandırma dönemine ilişkin geçici maddelerin kaldırılması amacıyla bu Kanun ile ilgili Kararlarda gerekli düzenlemeler yapılarak ilgili Kanun Tasarısı Taslağı TBMM'ye sevk edilecektir.
Tedbir 116. Tarımsal istatistiki verilere dair nitelik ve nicelik sorunları giderilecek, tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi altyapısı ile idari yapı geliştirilecektir.	Tarım ve Köyİşleri Bakanlığı	TÜİK	Aralık Sonu	AB gerekleri göz önüne alınarak Çiftçi Kayıt Sistemi Çiftlik Kayıt Sistemine dönüştürülecek şekilde geliştirilecek, veri toplama ve işleme de dahil Çiftlik Muhasebe Veri Ağı, CBS, Hayvan Kimlik Sistemi gibi bilgi sistemleri tamamlayıcı şekilde işletilecek, Tarım ve Köyİşleri Bakanlığının yerel ve merkezi kurumsal kapasitesi TÜİK ile işbirliği içerisinde geliştirilecektir.
Öncelik 53. Tarımsal destekler üretimde verimliliği artırmaya yönelik olarak yeniden düzenlenecektir.				
Tedbir 117. Tarımsal destekleme politikaları, AB'ye katılım sürecinin gerekleri de göz önüne alınarak, üretimde etkinliği, verimliliği ve kaliteyi artırmaya yönelik olarak düzenlenecektir.	Tarım ve Köyİşleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM	Aralık Sonu	Tarımsal desteklerin alan ve ürün temelinde farklılaştırılacağı, desteklerin idare ve kontrolünün alan bazlı yapılacağı, farklı destek programları arasında tamamlayıcılığın sağlanacağı, destek seviyesi belirlenirken işletmelerin gelir düzeyinin dikkate alınacağı ve öngörülebilirliği artıracak takvimlendirmeyi de içeren bir strateji hazırlanacaktır.

Tedbir 118. Besi ve süt hayvancılığının dengeli bir Şekilde geliŐmesi sağlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine MüsteŐarlıęı, retici rgtleri	Aralık Sonu	Hayvancılıkta verimlilik ve kalite artıŐının sağlanması ile olası süt arz fazlasının önüne geçilerek et üretiminin istikrarlı bir Şekilde artırılması amacıyla özellikle bölgesel programlar yoluyla besi hayvancılığının geliştirilmesi desteklenecektir.
Tedbir 119. Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine sağlanan kredi desteği rasyonel hale getirilecektir.	Hazine MüsteŐarlıęı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, DPT, DTM, TCMB, TCZB	Mart Sonu	Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan doğrudan kredi verilmesi yerine bankacılık sistemi üzerine kurulacak bir faiz gelir kaybı modeli yoluyla destek sağlanması amacıyla ilgili yasa ve kararlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
ncelik 54. Kamunun, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesi esas alınacaktır.				
Tedbir 120. Gıda, yem, gıda hijyeni ve veteriner hizmetleri ile bitki sağlığına ilişkin yasal düzenlemeler tamamlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, DPT, DTM, Gümrük MüsteŐarlıęı, TAPDK	Aralık Sonu	Kamunun bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesi ile denetim ve kontrol hizmetlerinde yerel idarelerle işbölümünün sağlanmasını teminen hazırlanmakta olan kanun tasarıları TBMM'ye sevk edilecektir.
ncelik 55. Sektörde rekabet edebilirliğin artırılması amacıyla tarımsal ürün piyasaları güçlendirilecektir.				
Tedbir 121. Şeker sektöründe kurumsal düzenleme tamamlanacak, kota yönetimi ve denetimi etkinleŐtirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Şeker Kurumu	Aralık Sonu	AB politikalarındaki deęiŐimleri de gözetecek Şekilde Şeker Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar zelleŐtirme sürecine paralel olarak sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 122. Organik tarımın geliştirilmesine ve yaygınlaŐtırılmasına yönelik strateji hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	evre ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, DPT, DTM, Gümrük MüsteŐarlıęı, TÜİK, İGEME, Kalkınma Ajansları, retici rgtleri, Sivil Toplum rgtleri	Aralık Sonu	Organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başta kontrol ve denetime yönelik hizmetlerin iyileştirilmesi olmak üzere, kamuda kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi, üretime ilişkin istatistiki yapının iyileştirilerek ifti Kayıt Sistemi ile eşgüdüm içerisinde yürütülmesi, eğitim ve yayım hizmetlerinin iyileştirilmesi ile ticaretin izlenmesine ilişkin bir strateji hazırlanacaktır.
ncelik 56. Toprak ve su kaynakları etkin kullanılacaktır.				
Tedbir 123. Sulama Birlikleri Kanunu çıkarılacaktır.	evre ve Orman Bakanlığı	DSİ	Aralık Sonu	Su kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak için katılımcı su kullanım

				yönetiminin önündeki mevzuat boşluklarını gidermek amacıyla Sulama Birlikleri Kanunu Tasarısı TBMM'ye sevk edilecektir.
Tedbir 124. Tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasının önlenmesine yönelik olarak ilgili kanunlarda değişiklik yapan bir yasal düzenleme yapılacaktır.	Başbakanlık	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Aralık Sonu	Türk Medeni Kanunundaki tarımsal işletmeler ile Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunundaki tarımsal işletmelerin minimum büyüklüklerinin belirlenmesi konularında değişiklik yapan kanun tasarısı TBMM'ye sevk edilecektir.
Öncelik 57. Ormancılık faaliyetlerinde, özellikle ekosistemin etkin korunması gözetilirken; yangınla mücadele ve ağaçlandırma çalışmaları sürdürülecektir.				
Tedbir 125. Ormancılık faaliyetlerinde, özellikle ekosistemin etkin korunması gözetilirken; yangınla mücadele ve ağaçlandırma çalışmaları sürdürülecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Yangınlarla daha etkin mücadele amacıyla gerekli makine-teçhizat alımının yanı sıra orman yangınlarına hassas alanlardan başlamak üzere orman bakım çalışmaları yoğunlaştırılacak, yangına dirençli orman kurma ve yangın emniyet şeridi dahil koruma faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır. Ağaçlandırma çalışmaları ve konu ile ilgili araştırmalar, değişen iklim koşulları gözetilerek planlanacak ve sürdürülecektir.